

En al zoû ik nu eens schrijven een boek,
waarvan de held een modern auteur was;
al zoû ik dien held laten schrijven werken,
die verwant aan de mijne waren, de held
zoû ik niet zijn, zijn kunst niet de mijne:
en de roman zoû een roman blijven, niet
dan een roman, en zich nooit realizeeren
tot autobiografie.

LOUIS COUPERUS, *Metamorfoze*

‘Zit de stekker er nog in?’

Ik kwam binnen met mijn mooiste fles – het heeft geen zin om bij een gesprek over een naderende dood slechte wijn te drinken. Men dient een stervende met het leven te eren, ook al was het nog zo’n klootzak – juist dan.

‘Voorlopig wel,’ antwoordde Werner, ‘alles pompt en zuigt, hij hoeft zelf niets meer te doen.’

De ziekte van zijn vader greep mijn vriend meer aan dan ik had gehoopt. ‘Zie het als een bevrijding,’ zei ik, ‘straks ben je van hem af.’

*‘Je zou het niet zeggen als je hem had zien liggen, hij vecht zo.’
‘Het is een plant.’*

‘Ach, vadertje, lief vadertje.’ Werner veegde een traan weg. Een overbodig gebaar voor iemand die tot zijn nek in het bad zat, maar hij was zichtbaar in de war. Het liep al tegen middernacht en ik had een rieten stoel naast de met marmer bekiste kuip gezet, de glazen stonden op de rand. Normaal nam Werner ’s morgens zijn bad, maar sinds hij elke dag voor het werk zijn vader bezocht, was het ritueel naar de avond verschoven. ‘De neuroloog laat de beslissing aan ons over,’ zei Werner.

‘Wat let je.’ Ik maakte het stekkergebaar.

‘Bemoei je er niet mee.’

‘Hoezo? Omdat ik een hekel aan hem heb?’

‘Wie heeft dat niet in de familie.’ We moesten er allebei om lachen. ‘Veel verschil zal het niet maken,’ zei Werner. ‘Dood of

levend, contact had ik toch al niet.'

'Zo ken ik je weer.'

'Bah,' riep hij opeens. 'Ik begrijp mezelf niet, ik ben zo sentimenteel. Toen de broeder hem vanmorgen aanraakte, dacht ik: Blijf af, het is mijn vader, en toen ik zijn hartslag op de monitor zag, vond ik het haast goor. Dat hart was van ons, en nu kon iedereen het zien.' Zijn ogen sprongen vol tranen.

'Heb jij hem ook aangeraakt?'

'Ik heb systematische desensitisatie toegepast.'

'Gebruik alsjeblieft normale woorden.'

'Dat is gewoon een term uit de gedragstherapie. Ik maak me ongevoelig voor de vrees mijn vader aan te raken. Vorige week heb ik hem door het laken heen geaaid... Gisteren heb ik zelfs zijn hand vastgehouden.'

'Je gaat wel ver.'

'Ja,' zuchtte Werner en keek me hulpeloos aan.

'Hoe lang?'

'Meer dan een uur. Ik kwam niet meer los... Het leek wel of hij me iets wilde zeggen.'

'Dat het hem spijt?'

'Zoiets hoop je. Maar al zou hij kunnen denken, dan nog kwam het vermoedelijk niet bij hem op. Kinderen houden zich meer met hun ouders bezig dan ouders met hun kinderen.'

Werner zeepte zijn hoofd in, kneep zijn neus dicht en spoelde zijn haar onder water uit. Mooi was mijn vriend onder water, de golf die hij veroorzaakte spoelde zijn zorgen weg, hij trok zijn benen op en deinde heen en weer over de emailen bodem – nog steeds een tien voor gymnastiek – maar toen hij lucht happend bovenkwam, lekten de lijnen weer terug in zijn gezicht. 'Zijn beademingspijpje schoot er vanmorgen uit. Laat maar, dacht ik. De broeder stond meteen naast zijn bed. Ze houden hem elke minuut in de gaten. Hij zag ook dat ik mijn vaders hand vasthield.'

‘Schaamde je je?’

‘Nou, ik hield hem wel een beetje vreemd vast.’

‘Alsof het iets heel vies was.’

‘Ik voelde me betrappt.’

‘Arme jongen.’

‘Ja, dat ik nu zo afscheid van hem moet nemen. Ik had zo graag nog met hem willen praten, een hand willen geven. Nou gaat hij zomaar weg... dat was het dan.’

‘Er gaat niks boven een dode vader,’ troostte ik Werner, ‘dan heb je hem pas helemaal voor jezelf.’

Het bad leek die avond nog groter dan het was. Mijn vriend was krommer en brozer geworden.

Al vanaf de eerste dag dat ik hier woonde, deelden we het bad. Zodra de een was uitgeweekt, ging de ander in hetzelfde water. Niet uit zuinigheid, maar omdat het vullen van de enorme kuip zo lang duurde, ruim een uur – een douche hadden we niet, en zo’n nouveauté zou er onder Werners bewind ook nooit komen. Als het water liep, rammelden en piepten de waterleidingbuisen in het hele huis. Een gezamenlijk bad diende ons beider rust, bovendien waren we oude vrienden.

Al was het huis nog zo gammel, ik was dankbaar dat ik bij Werner in had kunnen trekken. Het zou maar voor tijdelijk zijn en ik moest er gewoon voor betalen. Hier kon ik mijn wonden likken, even op adem komen; zodra ik erbovenop was zou ik gaan.

En nu sliep ik alweer maanden onder het dak waar ik ooit voor student speelde, terug naar de afgetrapte verdieping waar ik zo lang had zitten niksen. Hoe anders had ik me ons weerzien voorgesteld: in een mooi, heel, smetteloos huis... Een penthouse met wervelend uitzicht, ingericht om te ontvangen, in het buitenland natuurlijk... Parijs, New York. Werner kreeg er zijn eigen keuken en badkamer toegewezen. Ik zou hem in de

watten leggen, hem mijn kunstverzameling tonen, de bibliotheek, we dineerden aan goed gedekte tafels. Dichters zaten aan, beroemde acteurs, schilders... we hielden elke dag salon. Werner kende mijn grote gebaren en verlangens. Mij had hij een hok aangeboden, hij leefde niet voor de buitenwereld – uiterlijk verval deerde hem niet, als je kop maar op orde was.

We hadden elkaar lang niet gezien – reizen en liefdes dreven ons soms jaren uiteen. Maar zodra we elkaar troffen, namen we de draad weer op. Werner bleef mijn beste vriend, hoe ontrouw ik hem ook was. Hij had zijn deur voor mij geopend, en ik stapte met een paar koffers binnen. De weinige spullen waar ik nog aan hechtte, stonden in de opslag. Wat ik meebracht, paste goed bij de omgeving: in dit huis waren we ook met niks begonnen, Werner op zolder en ik op de etage daaronder. Hij had nooit veel plaats voor zichzelf ingenomen. Ik wel. Ik zou er de wereld tonen wie ik was: zeer bijzonder. Een grote rol was voor mij weggelegd en het huis was dan ook al spoedig te klein. Ik zou het elders gaan maken.

Elders bleek niet zo ver weg te zijn, de belofte niet veelbelovend. Het was me een paar keer gelukt een rijk en succesvol leven te leiden, maar lang duurde het nooit. Wat ik opbouwde, maakte ik telkens kapot. Ook dit keer was het me gelukt. Er waren grenzen gepasseerd – we keken niet om – het ging veel sneller dan ik dacht: maar waar ik was aangeland, wilde ik niet zijn. Ik had iets groots gezocht. Het was allemaal anders gelopen. Minder mooi.

De geest van die dromer was in dit huis blijven hangen: de parmantige stap van zijn tweekleurenbrogues klonk nog in het trapgat, zijn grootspraak kleefde aan de muren, zijn naam brandde nog in het blad van zijn oude tafel, een van de vele dingen die hij bij zijn overhaaste vertrek had achtergelaten. Betere tafels zouden zijn ellebogen steunen. Ik zag de dromer voor de badkamerspiegel staan en daarvoor hoefde ik niet naar mezelf

te kijken. Ik haatte spiegels zo langzamerhand, ik kende dat vette lijf van buiten. Ik zag hem los van mijzelf, ontgroeid... Kind van verspilde tijd. Ik had in dit huis een jongen achtergelaten die naar een vaste hand verlangde – een zoon die zijn tong naar mij uitstak.

Het vaderschap had ik nooit aangedurfd, ook Werner niet, wij waren vadermoordenaars, dat was ons verbond. Maar samen in en naast het bad gezeten, haalden we herinneringen aan onze jongensjaren op, en ik vond dat ik die jongen van toen alsnog de hand moest reiken. Ik moest hem eindelijk de aandacht geven die hij destijds niet voor zichzelf had durven vragen. Dat eiste hij nu ook. Hij wilde dat ik hem onder ogen kwam en de verspilde tijd verklaarde. En dat ontroerde me aanvankelijk, want wat hij ook had uitgespookt, het was toch mijn vlees en bloed. Mijn schaduw-ik. Maar toen hij me met mijn neus op de feiten drukte, verzette ik me, liep ik weg, net als hij vroeger deed. En ik begon me te schamen, uiteindelijk dwong hij me achter zijn tafel plaats te nemen en het gevecht met hem aan te gaan. Het gevecht tussen droom en daad, zoon en vader, acteur en regisseur.

Het decor stond voor ons opgesteld en Werner was de inspi-ciënt. Hij legde oude kleren klaar, een jasje waar ik was uitgroeid, en ik zag tot mijn verbazing dat hij mijn oude dansles-schoenen uit een kast had opgediept – rekwisieten voor een aanstaande begrafenis. Werner gooide nooit iets weg en zeker niet wat hij gekregen had. Ik gooide alles weg. Zo wekte hij me elke morgen met een jankende sapcentrifuge – bouwjaar 1961 schat ik, nog van mijn moeder geweest, helaas niet kapot te krijgen – zowel moeder als machine. Elke morgen at hij hetzelfde ontbijt, muesli, net als vroeger. Elke zondag een omelet. Werner hield van rituelen. Ik haatte herhaling in mijn leven, maar dit keer kwam ik er niet onderuit. Mijn vriend dwong mij erin mee te gaan.

Het huis dwong me ertoe. Werner had alles bij het oude gelaten. Houtwerk en plafonds bladderden als in onze tijd, maar nu schimmelden de muren van de badkamer zo hevig dat de vlokken in het water vielen, alsof we in een glazen stolp baadden, een tafereel dat je door te schudden kon laten ondersneeuwen. De hele buurt schilferde, de oude witte huizen hadden jeuk en hier en daar had de slopershamer een pand uit zijn lijden verlost. Ons blok stond nog recht overeind – en daarmee was ook de echo in en om ons huis gespaard gebleven: lijn negen kraste nog steeds tegen de gevel en de pauwen van Artis krijsten akelig vertrouwd door onze kamers. Zelfs de wolven hadden weer meegehuild op de eerste maandag van de maand, als de rampsirenes werden getest. Alleen de studenten waren verdwenen, je hoorde geen beatmuziek meer door de muren schallen, noch het gescheld van burens en stampende bezemstelen tegen het plafond – ze konden de stijgende huren kennelijk niet betalen en nu waren de panden links en rechts tot verzorgingshuizen verbouwd. En er woonden al zoveel bejaarden in onze tijd. 's Avonds tikten er tientallen wandelstokken aan mijn raam voorbij – een vertrouwd geluid dat sterker was geworden.

De staf van de ouderdom had ook ons aangeraakt. Werner was grijs en ik nagenoeg kaal. Maar in het bad, met de wijn in de hand, lukte het ons maar niet om ouder te worden. Vrouw Holle had de tijd onder de stolp stilgezet.

I

Das Leben ist ein Ding des Übermuts.
RAINER MARIA RILKE, *Ode an Bellman*

Op 29 april 1969, tegen halfnegen 's avonds, staken dertig jongens een sigaret op in de coulissen van Grand Théâtre Gooiland. Een sliert rook trok onder de gordijnen door naar de volle zaal. De brandweer hield toezicht.

‘Neem jullie plaatsen in. Licht uit!’

De regisseur haastte zich naar zijn tafel in de orkestbak, de dirigent stond achter zijn lessenaar en de harmonie was klaar met stemmen. De jongens betraden rokend het onverlichte toneel, vingerknippend op de maat van de muziek. Gynschoenen piepten op het zeil, hakken draaiden in het rond, de opgluoiende as veranderde in rode cirkels, felle strepen in het donker... tot een schijnwerper over de dansende hoofden scheerde en dertig jongens in spijkerbroek tegelijk hun sigaret uittraptten. ‘Eenmaal een Jet, blijf je altijd een Jet, van je eerste sigaret, tot je laatste gebed...’ zongen ze hees.

De meisjes renden op. Het gaas van hun petticoats wervelde in het licht. De Sharks slopen erachteraan. De Jets hielden hen tegen. Sharks tegen Jets – rode t-shirts tegen zwarte t-shirts – vijanden voor het leven. De ene bende stond tegenover de andere bende, klaar voor de aanval, ze knipten hun stiletto's uit, maakten er onverschillig hun nagels mee schoon en... stortten zich in een dans. Een ouderwetse ventilator zakte draaiend uit de kap en sloeg de rook en as uiteen. Gehoest en gestommel in de orkestbak.

Het achterdoek lichtte op. Een danszaal met hoge ramen,

daarachter de wolkenkrabbers van Manhattan en, tot ieders verrassing, de beverige contouren van onze eigen school. Applaus uit de zaal. De tekenleraar glunderde in de ereloge. Plotseling hielden de blazers hun adem in en zwelden de violen aan... Daar liep Maria... langs de rand van de dansvloer, in een kring van trillend licht, haar jurk van rode mousseline, beplakt met kleine zwarte stippen, deinde in brede plooien neer.

‘Nu Tony. Op!’

En daar kwam ik: in een nerveus gesneden zwartsuède rijbroek, met hoge rijgschoenen – geen laarzen, absoluut geen laarzen – de rugflap van mijn zwartfluwelen jasje tikte tegen mijn billen. Een knalrode pochet wipte uit mijn borstzak. Ik keek over de hoofden van de dansers en sloeg een stofje van mijn mouw. Sharks en Jets staken schraal bij mij af – wat een vreemde gewoonte toch om er allemaal hetzelfde uit te willen zien –, ook de meisjes leken allemaal op elkaar.

Maar Maria was een verschijning.

Ze droeg een roze lint om haar middel, de strik op haar rug bewoog in de wind. Twee zwarte haarbanden bedekten kruislings haar voorhoofd en versterkten het ovaal van haar gezicht – haar rechte neus, haar kin, heel haar persoon tekende zich helder af tegen de dansers. Ze ging op een bank zitten en haalde een zakdoek en een spiegeltje uit de plooien van haar jurk tevoorschijn. In mijn duizeling zag ik alleen nog haar. Ik liep op haar af. Een lamp vonkte op mijn zijden pochet, zo rood, zo vlammend, dat mijn borst er kracht van kreeg, mijn blik durf, mijn voeten moed. Een paar passen achter mij volgde een andere jongen – Bernardo, broer van Maria, leider van de Sharks – mijn tegenspeler. Maar ik, Tony, een van de oprichters van de Jets en allang aan de clan ontstegen, liep in het licht.

De meisjes schuifelden naar de bank. Waarom veranderde

iedereen van plaats? Ze moesten blijven dansen, maar gingen in een kluitje voor Maria staan. Dit hadden we toch uittentreuren gerepeteerd: *Tony* komt de danszaal binnen, *Bernardo* achter mij aan, de dansers wijken uiteen en *Maria* klapt haar spiegeltje dicht. Ik houd stil... zij kijkt op... ik trek mijn schouders naar achteren, loop door... een paar passen en het is alsof ik word teruggeroepen, haar ogen branden in mijn rug. We draaien tegelijk naar elkaar toe en... Waarom gingen die sukkels niet opzij? De hemelse muziek kondigde zich al aan. Figuratie met drie liedjes en dan vergeten ze nog wat ze moeten doen! Had ze haar zakdoek al verloren? De zakdoek waarmee ze haar fijne neus en lippen had beroerd. Ik moest hem oprapen. 'Je houdt me voor een ander,' zou ik zeggen. En zij: 'Je bent wie je bent.' Onze ogen ontmoetten elkaar... Twee volgspots zouden ons in één kegel licht vangen. 'Ik heb zulke koude handen,' zei Maria. Ik zou ze in de mijne nemen, tegen mijn borst drukken, met heel mijn ziel naar haar kijken... tot Bernardo tussen ons in sprong en zijn zuster voor mijn neus wegsleurde. Ik rechtte mijn rug en liep door. Vol van Maria. Liefde op het eerste gezicht. Maar waar zat ze? Ik kon haar helemaal niet zien.

'De zakdoek,' siste een Jet. Ik ging op mijn tenen staan.

'Ze moet plassen,' zei een meisje achterin.

'Je houdt me voor een ander,' fluisterde de regisseur in de coulissen. Wat deed hij daar? Waarom zat hij niet beneden in de orkestbak? '*Je houdt me voor een ander*' – dwingend en luider. Gegniffel op de eerste rijen. Ik draaide me om en botste egen Bernardo. Mijn pochet viel op de grond, ik raapte hem op, en van schrik gaf ik hem aan mijn boze achtervolger. 'Je houdt me voor een ander,' zei hij. De zaal lachte. Sharks en Jets keken elkaar vertwijfeld aan, de meisjes knepen hun knieën samen. De regisseur gooide wanhopig zijn tekstboek op. Bernardo beet hikkend in zijn arm. Pas toen

stampte Maria naar voren. De linten van haar strik kronkelden in de wind. Alleen de ventilator viel niet uit zijn rol.

‘Wie houdt wie voor een ander?’ brieste de regisseur na afloop van de première, ‘en dat wil toneelspeler worden. Je kunt niet eens improviseren!’

‘Ik zag haar niet staan.’

‘Jij ziet alleen jezelf staan.’

Het was niet eenvoudig om de minnaar in *West Side Story* te spelen. Ik had me weken in deze rol ingeleefd, mijn laatste opvoering bij de Lyceumtoneelvereniging. Bij de ontmoetingsscène ging het vooral om het stille spel. Lang had ik voor de spiegel een verliefde blik geoefend: mijn lippen moesten verleidelijkheid verraden, geen dwaze lach, maar een ietwat geopende mond – zoals je wel bij mannequins in modebladen zag –, tegelijk wilde ik ook onschuld uitstralen en eerlijkheid en moed en durf. Het boek *Jongens vragen* had ik er opnieuw voor doorgelezen, weer alle karakters in de liefde uitgespeld, van Don Juan tot Stoethaspel. Ik had geen regisseur meer nodig om voor te spelen hoe het moest – hoe je een meisjeshand streelde zonder de maat te verliezen. Ik wist dat héél haar lichaam in die hand was terug te vinden: de venusheuvel in de duim, haar borsten in het bovendeel van de palm, haar benen in de vingers.

We hadden onze rollen stap voor stap doorgenomen. Zelfs het applaus na mijn dood: samen op, mijn arm om haar heup, buigen, elkaar lief aankijken en dan de handkus. Een lange en laatste handkus in het volle licht, aangemoedigd door de hele zaal. Liefde overwint alle verschillen. *Ovatie! Doek.*

Maar het was vals spel geweest... een krommetenenvoorstelling. Maria zat op een brandweeremmer te pissen en ik werd erom uitgelachen. Daarna ging alles mis. Bernardo

kreeg meer applaus dan ik. Uiteindelijk had hij alles gewonnen die avond, ook de hand van Maria. Het begon zo onschuldig op de repetities: zij leende zijn zakmes, hij haar pen en ze lazen samen uit één tekst. Mijn ogen zaten niet in mijn zak, ik zag méér dan mijzelf. Werner Trip, alias Bernardo, was veel knapper dan ik: zwart sluijk haar, slank en atletisch – daar had hij die rol ook aan te danken – een rol zonder liedjes omdat hij te beroerd was om te zingen. Niet eerder dreef zijn spel een wig tussen ons, wij waren broers op het toneel geweest – tot ik de minnaar speelde en hij door jaloezie werd verteerd.

Uiteindelijk kroop Maria's hand in zijn schoot, op het feestje na de première. Hij streelde haar niet eens – verzaagd als hij was.

Tijd voor revanche. Van Jongens vragen, naar Jongens doen. De eindexamens waren achter de rug, de nachten werden korter en zwoeler, de langste zomer van ons leven brak aan, de zon zou ons extra uren schenken. Wie nu niet toesloeg... Iedereen in mijn klas was verliefd, op feestjes draaiden ze keer op keer hetzelfde lied: *Tous les garçons et les fill's de mon âge, se promèn't dans la rue deux par deux... Et, les yeux dans les yeux, Et, la main, dans la main...* Iedereen zong mee, behalve ik. Vroeger was ik de jongen die sneller ging dansen als de muziek langzamer ging... maar niet lang meer, niet bang meer. Ook mijn handen zouden binnenkort de vruchten plukken.

'Geef jij geen feestje?' vroeg mijn moeder.

'Zeker in zo'n rotflat.'

'We schuiven de stoelen aan de kant... de bank kan in het souterrain.'

'Nee, nee. Ik houd niet van feestjes.'

'En je gaat haast elke avond uit.'

Ja, naar de rijken van het Gooi. Dansen in de villa's van Laren en Blaricum, jivend op krakende parketvloeren, barbecuen in tuinen en 's nachts met kleren aan in een zwembad springen, dronken van de cola-tic. Je deed mee. Ik was toch een geweldig acteur?

Vier lege maanden wachtten mij voor ik in Amsterdam met de Toneelschool zou beginnen, als ik tenminste slaagde voor het toelatingsexamen. Lappen tekst moest ik uit mijn hoofd leren, geen idee wat ik zou kiezen: een paar gedichten, een monoloog, een dialoog, waarom niet... ik kon gemakkelijk twee mensen tegelijk spelen. Wat heet, drie, vier, vijf karakters... in mijn eentje, ik gaf nieuwe dimensies aan de voordrachtskunst. De jury stond versteld: wat een geluk zo'n talent binnen te halen. De Lyceumtoneelvereniging eerde haar oud-speler en de leraren die mij vroeger hadden gekleineerd – *stil jij, houd nu even je mond jij, we weten wel dat je er bent* – fluisterden beschaamd mijn naam. Beroemde leerling triomfeert! Niemand die hem destijds had begrepen. De vrouwen waren niet meer van me af te slaan: ze knipten me uit, prikten me aan de muur, ze boden zich aan en ik neukte me suf.

Neuken, ik zei het achteloos, als wissel op de roem, ik zei het met zwaar doorrookte stem op de eindexamenfeestjes, tegen de jongens bij het zwembad; das los, sigaret in de kom van mijn hand. Wie zou het vanavond worden? Niet het meisje dat de hele avond met mij wilde dansen, die kon zeker niemand anders krijgen. Alleen al haar glimlach joeg mij achter de coniferen, waar de vieux verstopt stond. Meisjes, vrouwen – *kom jongens, geef die fles eens door* – we konden er allemaal over meepraten. Hoe meer vieux in onze cola, hoe geiler zij werden.

•

Ik had nóg een talent – niemand die het wist, maar ook daar zou de wereld van opkijken: diep in mijn hart was ik een groot dichter. Al jaren schreef ik in het geheim gedichten. Ik publiceerde in de schoolkrant, onder pseudoniem. Ja, ik zou een sonnettencyclus aan mijn geliefde wijden, een lint van verzen geheel voor haar. Geen vuilbekrijmpjes zoals we om het zwembad maakten, maar echte poëzie, vol mijmering en droom... het vloaide mij aan.

Soms trok ik mijn zwartfluwelen jasje erbij aan, dat paste een dichter, als ik tenminste mijn buik inhiel. De schrijvers in mijn literatuurgeschiedenis droegen ook zo'n jasje: Alphonse Daudet, Oscar Wilde, Louis Couperus... Het werd in hun dagen een 'sjamberloek' genoemd. Mijn jasje had dan wel geen ceintuur zoals je bij Wilde duidelijk op de foto kon zien, maar het was beslist voor achter het bureau bedoeld: de ellebogen glommen, het delicate fluweel plette als je erop blies, je kon er met je nagel letters op schrijven, zo zacht was het, en op de revers zat een koord waardoor ze ietwat hingen. Aan de manchetten prijkten rijen knoopjes, zes links, zes rechts. Die knoopjes tikten mee als ik schreef; over het ritme had ik niet te klagen.

Het jasje was een erfstuk van mijn vader. Ik kon op hem lijken als ik hem speelde: kin fier omhoog, rug recht als een militair, één hak dwars tegen de voet en maar hopen dat iets van zijn schoonheid en mannelijkheid op mij af zou stralen.

Om mij zowel in het schrijven als in het voordragen te oefenen las ik die zomer dagelijks hardop gedichten. Nederlandse en buitenlandse, vooral het werk van de grote Franse, Engelse en Duitse dichters uit de schoolboeken, die we eerder klassikaal hadden doorgestreept omdat 'poëzie toch niet hoefde voor het eindexamen'. Maar voor de Toneelschool was het juist een eis: 'Het strekt zeer tot de aanbeveling ook een paar gedichten in de originele taal te brengen,'

stond in de inschrijvingsfolder. Onze schoolregisseur, meneer Schütter, raadde me aan met een Duitse dichter te auditeren, want dat deed niemand en dan viel ik tenminste op. Makkelijk praten, hij gaf Duits, maar hij kende ook de directeur van de Toneelschool hoogstpersoonlijk.

Een goed acteur was thuis in de Europese poëzie. Lag Engels dan niet veel meer voor de hand? Uit de bibliotheek leende ik een grammofoonplaat van Sir Laurence Olivier die sonnetten van Shakespeare voordroeg. Zijn stem gaf me grote gevoelens, ook al verstond ik niet alles wat hij zei. Zo hoorde een dichter te klinken. In een tegenoffensief leende Schütter mij de verzamelde gedichten van Rainer Maria Rilke, met een tweedehands dikke *Duden* erbij; de Nederlands-Duitse woordenboeken kenden volgens hem geen 'poëtische nuance'. Rilke was een 'etherisch en sensibel dichter' en ook een 'treuzelaar op school', net als ik. Hij las een paar gedichten voor en ik vond ze op het oor al prachtig. Zacht klonk Rilkes Duits, het rilde regelrecht naar binnen, maar het bleef wel Duits en het was niet gepast daar enthousiasme voor te tonen: hoge cijfers halen hoorde niet. Zouden ze op de toneelschool niet denken dat... 'Nee, hij is van voor de oorlog,' zei Schütter. En zo zat ik ook na mijn eindexamen nog *Schwere Wörter* op te zoeken.

In seiner Schlankheit war, schon fast entscheidend, der Bogen, der an Frauen nicht zerbricht... de strakke boog die niet op vrouwen breekt. Volgens Rilke bracht Don Juan als kind de vrouwen al tot tranen, o, had ik maar iets van zijn zelfvertrouwen: *Und während ein ganz neues Selbstvertrauen ihn öfter tröstete und fast verzog, ertrug er ernst den ganzen Blick der Frauen, der ihn bewunderte und ihn bewog.* Als je het maar zacht zei, kon je ook met Rilke vrouwenhartes winnen. En anders met de Franse dichters wel, een man als Charles Baudelaire, droeg ook een sjamberloek, dus dat zat goed –

en wat kon hij somber kijken. Er was er niet een die zo opwindend over de liefde kon schrijven als hij. En welke andere dichter zag het liefdesbed als tombe? Daar kon je als toneelspeler tenminste drama in kwijt: *Aimer et mourir*, na *Les Fleurs du mal* wist je blind wat daarop rijmde: *souffrir!* En hij schreef ook over hoeren. Ik huiverde bij zijn portret. Ik knipte hem uit ons literatuurboek, plakte hem naast de spiegel en probeerde bij mijn voordracht net zo lijdend te kijken. Werner Trip leek op hem, datzelfde hoge voorhoofd, die smalle lippen, getourmenteerde blik.

Voor de vrolijkheid koos ik ook iets van François Villon, een Franse middeleeuwer, opnieuw op rijm vertaald – hij was behalve veel verliefd ook eerlijk en schopte de huichelaars onder hun hol; misschien wilde ik die rol wel het liefste spelen.

Al deze dichters benaderden mijn idee van schoonheid, al wist ik niet precies wat ik eronder moest verstaan. Ontroering, dacht ik, een groot gevoel... daar verlangde ik zo naar. Hevig moest het zijn. Moderne dichters die op droge toon een elastiekje bezongen vond ik niks. Een goed gedicht veranderde je leven – dat was de eis. De dichter moest je bij je lurven grijpen. Ik wilde zijn woorden kunnen voelen: als kippenvet, steken in mijn maag. Op die manier werd de schoonheid tastbaar doorgegeven.

Was schoonheid nu alleen iets zuivers in jezelf? Zoals Rilke zei: ‘Een ideaal dat stilstaat in de tijd en dat toch met je meebeweegt’? Of mocht schoonheid ook schaamteloos en dierlijk zijn – vol drift, haat, pijn, maden – zoals bij Baudelaire? Ook in de laagheid school volgens hem pracht. En had hij geen gelijk? Woorden konden je vuilmaken, zo heilig waren ze niet. Soms kreeg je er een erectie van... al gingen daar vaak uren van verveling aan vooraf. Want hoeveel tijd verdeed ik niet op bed, met al die bundels om me heen, zoe-

kend in de woordenboeken, terwijl ik maar van één ding droomde: de vrouwen die Rilke als rozen beschreef, blaadje voor blaadje uitkleden. *Rose, du thronende...* Je plukte de kelk, jurk na jurk, en elke laag was tegelijk vermijding en ontkenning... want je eindigde met een knop, de knop in je broek. Ik schaamde me voor die fantasieën en duwde ze weg met een welluidende voordracht. Netjes, netjes, ik wilde zo graag netjes lijken. Tussen lezen en spelen liep een wankele evenwichtsbalk. Als niemand keek, lonkte de kant van het onfatsoen.

Vreemd dat juist verheven poëzie zulke lage lusten bij mij wakker riep. De menselijke Baudelaire was veel schaamtelozer, eerlijker – ik bewonderde zijn compromisloze leven. Maar Rilkes rozenblaadjes tergden, daagden me uit... méér dan de tochtige deuren van Baudelaires bordelen. Niet de naakte waarheid, maar de verhulling wond me op: het mooie suikerlaagje moest eraf gelikt. Gelikt? Zet je tanden erin, ruk af... voel! En dat terwijl buitenkant zo belangrijk voor me was. Hoe konden gedichten zo verwarren? Wie legde het me uit? Je las en las, maar kreeg geen antwoord. Je lag op bed, met de dikke *Duden* op schoot, en zocht voor de zoveelste keer vreemde Rilke-woorden op... Je trok de kaften ver naar achteren, meedogenloos, als een beul, tot de katernen kraakten en de linnen rug bol kwam te staan... en nog verder naar voren, tot die kaften aan hun schutbladen zuchtten en er een halfovale schacht vrijkwam, waar je draden en lijm in zag hangen. Je vinger paste erin, drie vingers wel. Je pik past erin. Schuif hem in het woordenboek. Tand en tand op elkaar: voel de woorden, bespuit de rozen. *Und alle ihre Worte sind bewohnt.*

Je kon dus de schoonheid neuken. En als je niet uitkeek, pakte ze jou. Schoonheid was heerseres én prooi.

De zomer zou groots worden: ik had nog heel wat op te zoeken.